

Mustafa
Cəməli

(əvvəli ötən şənbə saylarımızda)

Çingiz Ələkbərzadə həmin ərəfədə özünü büsbütün yaradıcılığa həsr etmişdi. Tezliklə "Qumarbaz" adlı yeni bir roman da yazıb "Azər-nəşrə" təhvil vermişdi.

Təəssüf ki, tənqidçilərimiz onun yaradıcılığını bugünə qədər əsaslı şəkildə araşdırıb layiq olduğu qiyməti verməyiblər.

Çingiz çox sadə və istedadlı adamdı. Onun çox pəsdən, az qala pıçıltılı səslə, incə xırdalıqlarla oxuduğu muğam parçasına, xalq mahnısına saatlarla qulaq assaydın, yorulmazdın. Çox incə ruhlu adamdı. Bayatı söyləməyi sevirdi. Elə bil dilinə gətirmədiyi, amma içdən onu incidən nələrisə bayatı söyləməklə ifadə eləyirdi. Çox sevdiyi bayatılardan birisi beləydi:

**Əziziyəm o da para,
Ay doğdu, o da para.
Yoxdu bir odu sönmüş
Canımdan od apara.**

Mən burada artıq haqqında çox yazılmış, verilişlər, filmlər çəkilmiş 90-cı il faciələrindən, başımıza gələn müdhiş hadisələrdən söz açmaq istəmirəm. Yalnız onu demək istəyirəm ki, hər millət başına gələn (əslində gətirilən) bu qədər faciələri yaşayandan sonra özündə qüvvət tapıb dirçələ bilməzdi. Amma bizim xalqımız bunu bacardı.

1991-ci ildə Sabir Rüstəmxanlı Mətbuat Komitəsinə sədir təyin olundu. Onun təyinatı gecəsinin səhəri direktorumuz Faiq Məlikovun komaya düşərək vəfat etdiyini eşitdik. Onun nəşini doğulduğu Salyana aparıb orada dəfn etdilər. Allah rəhmət eləsin. Onun vəfatından sonra nəşriyyata rəhbərlik Şamil Süleymanova tapşırıldı. Ancaq Şamil müəllim bu vəzifədə çox az müddətdə işlədi, tezliklə başqa işə keçdi.

1992-ci il idi. O il elə bil ilahinin qarğışına keçmişdik. 26 fevralda daşnaklar Xocalıda görünməmiş vəhşiliklər törətdilər. Əsrlər keçsə belə unudulmayacaq bir vəhşilik! 8 mayda isə adıyla öyündüyümüz, şəninə mahnılar qoşduğumuz, mədəniyyətimizin, musiqimizin beşiyi olan Şuşanı itirdik.

Faciənin miqyası nə qədər böyük olsa da, həyat davam edirdi. Min illik tarixə nəzər salanda görürsən ki, başqa cür yaşamaq da mümkün deyildir. Gərək yaşayasan, özündə təpər tapıb mübarizə aparasan. İtirilmiş torpaqlarını, tarixi şəhərlərini geri qaytarasan. Bu şərəf məsələsidir və başqa yol da yoxdur.

Günü, ayı yadımda qalmasa da, həmin ilin birinci yarısında yazıçı Əkrəm Əylisli "Yazıçı"ya direktor təyin edildi. Bu dövrdə mənim dostum Eldar Quliyev artıq Mətbuat Komitəsində (az sonra Azərbaycan Mətbuat və İnformasiya Nazirliyinə çevrildi) çalışırdı. Bir gün mənə zəng etdi ki, nəşriyyatlar idarəsinin rəisi işləyərsənmi? Yəqin

NƏŞRİYYATLARDA KEÇƏN ÖMRÜM

(Xatirələr)

man Həsənzadə və Çingiz Əlioğlu məni "Gənclik" nəşriyyatının kollektivinə təqdim etdilər. Nəşriyyatın direktoru rəhmətlik Əlican Əliyev idi.

"Gənclik" nəşriyyatı respublikanın qabaqcıl nəşriyyatlarından idi. Əslində, bu nəşriyyatın bünövrəsi 1937-ci ilin sentyabrında qoyulmuşdu. Əvvəllər "Uşaqgəncnəşr" adlanan bu nəşriyyat uşaqlar və gənclər üçün kifayət qədər bədii ədəbiyyat nümunələri nəşr etmişdir. Mən "Gənclik" nəşriyyatında işə başladığım vaxtda Kitab Palatasına gedib "Uşaqgəncnəşr"-in vaxtilə uşaqlar üçün nəşr etdiyi kitablara baxmışdım. Düzü, müharibə dövründə rəngli, özü də qatlama (kitabı açan kimi müxtəlif fiqurlar dikəlir) olan bu kitabların, müharibənin o şiddətli vaxtında çox nəfs tərtibatla çap olunması məni xeyli duyğulandırdı. "Uşaqgəncnəşr"-in ilk direktoru kim olub, orada kimlər işləyib deyə bilmərəm. Onu deyə bilərəm ki, bu nəşriyyat sonralar bağlanmış və bir də 1967-ci ildə "Gənclik" nəşriyyatı adı ilə yenidən fəaliyyətə başlamışdır. Nəşriyyatın ilk direktoru yazıçı Əzizə Əhmədova olmuşdur (1967-1987). Bu nəşriyyatda ayrı-ayrı vaxtlarda Elxan İbrahimov, Vədadi Paşayev, Əkrəm Əylisli, İlyas Tapdıq, Ələviyyə Babayeva, Hidayət Orucov baş redaktor vəzifəsində çalışmışlar. Rəna Şıxəmirova (həm də "İşıq" nəşriyyatının ilk direktoru olub), Gülşən Həsənzadə, Şölə Quliyeva, Səyyarə Zeynalova, Reyhan Salamova, Zəminə Cavanşir, Məsudə Əvəzqızı (Zeynalova), Vəqif Nəsim (baş redaktor müavini), Fikrət Sadiq, Ələkbər Salahzadə, İsmayıl Qarayev, Zaman Qarayev, Məstan Əliyev, Çingiz Əlioğlu, Zəhid Balayev, Qılman İsmayılov, Sərdar Əsəd, Ziyəddin Sultayev, Nadir Rəhimov, Yusif Ağayev, Əliəğa Məmmədov, Nəriman Süleymanov (texniki redaktor) və b. "Gənclik" nəşriyyatında şöbə müdiri, redaktor, rəssam vəzifələrində çalışmış, vaxt tapıb şəxsi yaradıcılıqla da məşğul olmuş, tərcümələr etmiş və Azərbaycan kitab mədəniyyətinə öz töhfələrini vermişlər.

Mən "Gənclik" nəşriyyatına gələndə burada Adil Abdullayev, Vəli Həbiboglu, Zülfüqar Şahsevənli, Məmməd Namaz, Musa Ələkbərli, Fədlun Əfəndiyev, Firəvan Məmmədov, Teyyub Qasımov, Məsudə Əvəzqızı, Tənzilə Cəmilova, Elşad Əzizova, Səyyarə Həbibzadə, Güler Mehdiyeva (Ələkbərqızı), İntizar Əliyeva, Zöhrə Əsgərova, Tahirə Muxtarova, Elmira Fərruxzadə, Gültəkin Əsədova, Şəfəq Nasir, Reyhan Qasıмова, Dilşad Məlikova, Afaq Quliyeva, Leyla Qarayeva, Növrəstə Qasıмова, Bیکə Mikayılzadə, Xuraman Ağamoğlanova, Afət Əhmədova və b. çalışırdılar. Onlar kitab nəşri sahəsində artıq illərini qoymuşdular.

Təzə iş yerimə gələrkən Mətbuat Komitəsində "Gənclik" nəşriyyatının 93-cü il üçün nəzərdə tutulmuş, amma hələ çap olunmamış tematik planına baxmaq üçün mənə vermişdilər. Dərhal nəşriyyatın qovluğunda olan bütün əlyazmaları saf-çürük eləmək imkanım xaricində idi. Ancaq vəziyyət elə idi ki,

artıq əvvəlki qaydada işləmək olmazdı. Bazar münasibətləri nəşriyyatların da qapısını döydürdü. İndi yaxşı və gəlir gətirən kitablar çap etmək lazım idi. İn-safən, nəşriyyatın direktoru bu plantutma işinə qətiyyənlə müdaxilə etmirdi.

Fikrimcə, insan gərək hər bir işdə birinci özündən başlasın, yalnız o zaman düzlükdən, ədalətdən danışmağa haqqın çatır. "Yazıçı"da olanda ərizə ilə müraciət etmişdim, "Gənclik" nəşriyyatının 93-cü il planında mənim də kitabım nəzərdə tutulmuşdu. Birinci özümdən başladım. Kitabımı plandan çıxartdım. Bundan sonra tematik planı əsaslı şəkildə dəyişdim. Uşaq və gənclər üçün yazılmış kitablara daha çox üstünlük verdim. "Azərbaycan milyonçuları" adlı yeni seriya açdım. Məqsədim Azərbaycan milyonçularının uşaq-lıq həyatından kitablar yazdırmaq idi. Çünki XX əsrdə fəaliyyət göstərən milyonçularımızın hamısı kasıb ailədən çıxmış adamlar idi. Amma onlar öz fərasətləri və zəhmətləri ilə milyonçu olmuşdular.

Bəzi səbəblər üzündən mətbəələrdə yığılıb qalmış dəyərli kitabları da yenidən 93-cü ilin planına saldım. O cümlədən Lev Qumilyovun "Qədim türklər" kitabını. L.Qumilyovun çox qiymətli "Qədim türklər" kitabı ilk dəfəydi ki, Vilayət Quliyevin və Vəli Həbibogluğun tərcüməsində nəşr olunacaqdı. Kollektivdə mənim bu cür mövqeyimi dəstəkləyənlər, kömək edənlər də vardı, bəyənəməyən, arxada kölgəmi qılınclayanlar da. Bu da təbii idi. Məni düşündürən isə, nəzərdə tutulan işin nəticəsiydi. Uzun illərin təcrübəsindən çıxış edərək deyə bilərəm ki, işdə səlahiyyət sahibisənsə, çox iş görə bilərsən. Təki niyyətin saf olsun.

1988-ci ildə hələ "Yazıçı" nəşriyyatında nəsr şöbəsinin müdiri işlədiyim vaxt redaksiyaya bir nəfər zəng edib, onda fransız yazıçısı Jan Gevrin fars dilində Ağə Məhəmməd şah Qacarın həyatından bəhs edən bir kitab olduğunu, çap edərsə, tərcümə etmək istədiyini söyləmişdi. Ondan ixtisasını soruşdum. Həkim olduğunu dedi. Ona dedim ki, bir otuz səhifə tərcümə edib gətirsin, baxaq. Bir həftədən sonra ucaboy, arıq vücudlu bir kişi otağa daxil oldu. Tanış olduq.

O:

- Hüseyn Əhədi, - deyə əlimi sıxdı. - Sizə zəng vuran mən idim, otuz səhifə tərcümə edib gətirmişəm.

Mən ona zəng edəcəyimi söyləyib tərcüməsini götürdüm. Tərcümə ilə tanış olanda gördüm ki, bu bədii yox, sətri tərcümədir. Hüseyn Əhədi buna görə qınamaq olmazdı, həkim adamdı. Lakin onun cənublu olduğunu, fars dilini yaxşı bildiyini nəzərə alıb, zəng edib tərcümə işini davam etdirməsini söylədim. İndi əlimə fürsət düşmüşdü, daha bu tərcümə olunacaq əsərin nəşri üçün kiməsə ağız açmayacaqdım. Mən Hüseyn Əhədi ilə əlaqə saxlayıb işi sürətləndirməyi və tərcüməsini "Gənclik" nəşriyyatına verməsini xahiş etdim. Doğrudan da, o, bir müddət sonra gözəl xətlə yazdığı tərcüməsini gətirib mənə verdi.

(ardı gələn şənbə sayımızda)

